

Sammlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 137 2016

I distribution:
Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda Rugg
Göteborg: Lisbeth Larsson
Köpenhamn: Johnny Kondrup
Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius
München: Annegret Heitmann
Oslo: Elisabeth Oxfeldt
Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin
Tartu: Daniel Sävborg
Uppsala: Torsten Petterson, Johan Svedjedal
Zürich: Klaus Müller-Wille
Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Jon Viklund (uppsatser) och Andreas Hedberg (recensioner)
Biträdande redaktör: Ljubica Miočević

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Svenska Akademien, Vetenskapsrådet och Sven och Dagmar Saléns Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2017 och för recensioner 1 september 2017. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–36–0

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by
Balto print, Vilnius 2017

kade framåt mot nödvändigheten av att bryta med just detta perspektiv: Den ”gör individen till en funktion av en hos honom (Zola) ännu icke påvisad större gemensam enhet” (*Döda världar i samhällsrymden*, 19). Totalismens förändrade perspektiv är alltså, enligt Nordström, detsamma som den modernistiska konstens, och det som binder samman är den kritiska reflexion som brutit med traditionella och konventionella uppfattningar om konst, perspektiv, individ och sammanhang. Det är i den av romantikerna älskade Sternes *Tristram Shandy* som Nordström finner en ”i sanning för alltid förgörande ’romantisk ironi’” som kan bilda utgångspunkt för hans egen estetik (*Döda världar i samhällsrymden*, s. 17).

Jag vill inte påstå att Forsgrens negligering av dessa komplikationer på något sätt diskvalificerar hans huvudargumentation, men det pekar på att det är möjligt att komplicera läsningarna av det särskilda hos romanerna. De annorlunda relationer mellan exempelvis kritisk reflexion, modernism och kolonialism som Nordströms texter innehåller borde vara av intresse för förståelsen av de sammanhang Forsgren studerar. Att Nordström dessutom i sin totalism kopplar samman sin romantiskt kritiska totalitetssträvan med naturvetenskap och handel gör visserligen allting mer förvirrat, men också intressantare.

För att övergå till det jag ser som mest värdefullt i Forsgrens analyser så är det vad han får syn på genom de analytiska begreppen röst/anspråk och plats/rum. På ett givande sätt låter han sin användning av dem formas utifrån framförallt Foucaults och Bachtins teorier rörande begreppen diskurs, respektive kronotop och dialogicitet, insatta i en (post)kolonial kontext.

Studiens mest givande avsnitt är också det som behandlar just dessa sammanhang gällande Högbergs roman, och som heter: ”Tid och plats, röster och anspråk i *Den stora vreden*”. Inte minst i analysen av de rättsprocesser som i romanen fungerar som gestaltningar av dialogiska konflikter mellan olika anspråk blir fruktbarheten i dessa perspektiv tydlig. Men i än högre grad gäller detta läsningen av gestalten Emanuel, ”den samiske profeten”, som enligt Forsgren är ”den av romanens gestalter som får den mest utförliga och komplexa, psykologiskt mest djuplodande gestaltningen” (143), men som också står för en röst och ett anspråk som för in en konflikt och ett sår i romanen. Genom Emanuel framträder nämligen ”det samiska folkets anspråk

på rättvisa, anspråk som till slut kommer i konflikt med romanens övergripande Norrlandsprojekt” (148). Läsningen avtäckes här på ett givande sätt hur den diskurs som formas kring frågan om Norrland – och Högbergs roman – innefattar vad man kunde kalla en intersektionell problematik, där rättmätiga anspråk står i konflikt med varandra. Här går det, som Forsgren gör, att tala om en dialogicitet som framträder i romantexten.

Det går dock samtidigt att ställa frågan om det verkligen rör sig om dialogicitet i det här fallet. När det gäller den som står att finna hos Dostojevski är Bachtins poäng att dialogen förblir öppen, oavslutad. När Högberg låter avrätta romankaraktären Emanuel kan därför frågan ställas om inte detta hör samman med att berättelsen också sluter sig monologiskt. Frågan är kanske till och med om det inte skulle säga mer om romanen och om diskursen kring Norrland om det icke-dialogiska lyftes fram som mönster? Är det inte det som framträder i vad Forsgren själv formulerar som Högbergs övergripande mål: ”fredlig samlevnad mellan olika etniska grupper under svensk ledning” (155). Någon egentlig motsättning mellan de två synsätten behöver dock kanske inte finnas. Det dialogiska kan framträda inom en i huvudsak monologisk roman. I förhållande till den typen av komplikationer skulle det dock vara värt att fördjupa analysen.

Avslutningsvis kan konstateras att Forsgren pekat ut ett antal väsentliga vägar för utforskandet av Norrlandslitteraturen. Även om han kunde gått längre och djupare, utforskat terrängen noggrannare, kommer hans bok att vara viktig för framtida studier.

Anders E. Johansson

Torbjörn Forslid, Jon Helgason, Lisbeth Larsson, Christian Lenemark, Anders Ohlsson & Ann Steiner, *Höstens böcker. Litterära värdeförhandlingar 2013*. Makadam. Göteborg & Stockholm 2015.

Att ha ett vi-tilltal i akademisk prosa kan ibland upplevas som drygt, och som att författaren därigenom med tvång tillskriver läsaren samma uppfattning som han eller hon själv förfäktar. I *Höstens böcker. Litterära värdeförhandlingar 2013* (2015) är dock vi-tilltalet högst befogat. Det rör sig nämligen om något så ovanligt som en samskriven litteraturvetenskaplig monografi. Boken är författad av hela sex forskare, varav hälften är professorer. Fyra

av författarna är verksamma vid Lunds universitet – Torbjörn Forslid, Jon Helgason, Anders Ohlsson och Ann Steiner – och två vid Göteborgs universitet – Lisbeth Larsson och Christian Lenemark.

Valet av detta ovanliga grepp i svensk litteraturvetenskap kommenteras inte i boken, men man anar att det hänger samman med forskningsprojektets uttalade vilja att förändra och utmana praxis och normer för vad litteraturvetenskaplig forskning är och hur den ska bedrivas. Att författarna har valt att låta denna ambition genomsyra inte bara val av metoder och forskningsobjekt utan alltså även sina egna skrivpraktiker är både konsekvent och imponerande. Förmodligen har det för forskargruppen inneburit påfrestningar som inte syns i slutresultatet.

Med *Höstens böcker* vill forskargruppen diskutera hur litterärt värde skapas och omförhandlas på den svenska bokmarknaden av idag. Syftet är att beskriva och analysera "litterärt värde som resultatet av en komplex process som involverar en mängd värdeskapande handlingar, utförda av en lång rad aktörer" (10 f.). Särskilt betonas att de inte ser litterärt värde som en inneboende egenskap i litterära verk, utan som resultatet av ständigt förlöpande processer av värdeskapande handlingar. Flera gånger poängteras att den litterära värderingen idag görs av många olika slags aktörer, och att den tid när kultursidor hade mer eller mindre ensamrätt på att värdera litteratur och när enskilda kritiker kunde vara väldigt betydelsefulla är långt borta. Utgångspunkterna är lätta att hålla med om och vid det här laget ganska vedertagna inom de mer samhällstillvända delarna av dagens litteraturvetenskap.

Betydligt mer utmanande är författarnas empiriska och metodiska infallsvinklar. De har inspirerats av den "etnografiska forskningens olika fältarbetsmetoder" och har under en specifik tidsperiod (hösten 2013) samlat in ett "omfattande material" (11). Mer konkret innebär metoden att de har valt ut tjugo romaner ur den stora höstutgivningen, som de sedan har följt på bokmarknaden – från förhandssnack till reception. Fokus ligger på "några av huvudaktörerna i värdoförhandlingen: författare, förlag, bokhandel, kritiker, bloggare och olika läsare" (22). Det slags litteraturetnografi som författarna säger sig vilja göra är ett både utmärkt och välbehövt initiativ inom den annars vanligen ganska metodiskt ensidiga litteraturvetenskapen. Titeln på undersökningen, "Höstens böcker", är en snygg passning till den katalog över kommande

hösts bokutgivning som *Svensk Bokhandel* ger ut till sommaren varje år.

Boken är uppdelad i elva kapitel, som i sin tur kan delas in i tre delar: inledning (kapitel 1–5, s. 1–137), analys (kapitel 6–10, s. 138–305) och sammanfattande slutsatser (kapitel 11, s. 306–320). I inledningen följer, efter ett introduktionskapitel och en tidigare publicerad förstudie, en teoretisk bakgrund. Författarna är influerade av framför allt Barbara Herrnstein Smith och den diskussion om litterärt värde som har förts under de senaste decennierna (och som i Sverige blivit något av en lunds-specialitet). De skisserar först en utförlig idéhistorisk utveckling av hur man har sett på litterärt värde under olika litteraturhistoriska epoker. Där efter bryter de ned värdebegreppet i fem värdekategorier, som de vill använda för att i operationaliserad form kunna belysa hur värde förhandlas på den svenska bokmarknaden av idag: stil- och formvärden, kunskapsvärden, emotionella värden, sociala värden och ekonomiska värden (74–82). Författarna betonar att kategorierna inte ska ses som fastslagna utan som arbetsredskap. Det ter sig som en fruktbar ingång som också fungerar väl i studien.

Jag har dock vissa invändningar mot hur de beskriver litteraturvetenskapens syn på litteraturens ekonomiska värden. De menar att "den ekonomiska värdedimensionen sällan varit föremål för vidare diskussion eller teoretisering" (77), vilket är ett påstående som jag tycker är tveksamt eller åtminstone bör nyanseras. Det beror väl på i vilken del av litteraturvetenskapen man letar? Exempelvis berör en hel del av den mer biografiskt inriktade litteraturforskningen ofta materiella förutsättningar. Därtill finns teoretiska och metodiska specialinriktningar inom fältet som uttalat diskuterar ekonomiska frågor. Bourdieu är till exempel en referens som inte nämns en enda gång i teorikapitlet, vilket förefaller märkligt då hans tänkande utgör en idétradition inom svensk litteraturvetenskap som under ganska lång tid har diskuterat förhållandet mellan kulturella och ekonomiska värden. Här hade forskargruppen med fördel kunnat utmana och bygga vidare på Bourdieus stolpiga och vad gäller dagens bokmarknad inte alldeles adekvata terminologi. (För att göra studien rättvisa ska dock tilläggas att Bourdieu kortfattat diskuteras i metodkapitlet.) Och i de studier som diskuterar svensk 2000-talslitteratur, och som därmed är den tidigare forskning som ligger närmast *Höstens böcker*, är min uppfattning att de flesta litteratur-

forskare diskuterar materiella aspekter på ett eller annat sätt. Att säga att litteraturvetare inte bryr sig om litteraturens ekonomiska värden stämmer helt enkelt inte.

Jag studsar också när de skriver att "[f]å aspekter är lika omgivna av hemlighetsmakeri som litteraturens ekonomiska värden." (78) Återigen beror det på var man letar. På många sätt är litteraturens ekonomiska värden inte ett dugg hemliga. Dagens bokmarknad skulle tvärtom kunna beskrivas som en tävlan i vilka författare och förlag som kan rada upp och berätta om flest kommersiella framgångar.

I det följande kapitlet presenterar forskargruppen sin etnografiska metod. De ser undersökningen som ett "kollektivt fältarbete med sex deltagare, där själva fältet (den svenska bokhösten 2013) är långt ifrån enhetligt eller välavgränsat" (92 f.). Ansatsen är god: är det något som behövs för att vitalisera litteraturvetenskapen så är det nya metoder. I kapitlet diskuteras också avgränsningar och urvalsfrågor. Det empiriska materialet kan delas in i två huvudgrupper: material som erhållits genom konkret fältarbete, primärt under Bokmässan 2013 men också i andra sammanhang, samt material som producerats av andra. Det senare utgörs framför allt av paratexter i vid mening (det vill säga allt från omslagsbilder till förlagsannonsering) och av det mediala mottagandet (det vill säga förhandsreportage, recensioner, intervjuer, bloggar, och så vidare). Det är materialet som producerats av andra aktörer som utgör tyngdpunkten för analyserna. Jag hade dock gärna i brödtexten sett en enkel sammanställning över materialet för att få en bättre överblick över vad som är analysens kärna: hur många recensioner, hur många intervjuer, hur många bevistade författarsamtal, och så vidare.

En annan viktig avgränsning är de tjugo romanerna. Författarna skriver att de strävat efter bredd vad gäller genre, kön, författaretablering och förlagsprofil, samtidigt som de inte har ett renodlat representativitetstänkande. Urvalet ter sig också rimligt och varierat: här finns verk av bland annat kända deckarförfattare, väletablerade kritikerfavoriter, debutanter, midlist-författare och politiker. Ändå hade så klart ett annat urval fört med sig åtminstone delvis andra resultat. Vad hade hänt om någon poet hade lyfts in? Eller någon utländsk roman i svensk översättning? Eller om en deckarkung hade bytts ut mot en annan deckarkung? Eller om någon mer perifer eller egenutgiven titel hade analyserats? Det här är frågor som självfallet inte går att besvara på ett enkelt sätt, men att lyfta dem till

diskussion hade visat på metodisk ödmjukhet och öppenhet, vilket hade stärkt studiens ambitioner i att bryta ny metodisk mark.

Kapitel fem presenterar en översikt över den samtida svenska bokmarknaden som sätter in de tjugo romanerna i sin kontext. Här redovisas också data om hur det gick för de utvalda titlarna på bokmarknaden i olika hänseenden (litteraturstöd, stipendier och priser, recensioner, försäljning och sålda översättningsrättigheter). Tillsammans med tillhörande appendix ger det en konkret och behändig bakgrund till analyskapiteln.

Själva analysen består av fem olika fallstudier, som författarna har sett som de mest intressanta i sitt material. Den första rör debutanter och fenomenet "att debutera". Författarna poängterar att det är "en särskilt intressant författargrupp" för deras syften, då debutanten är "en nykomling i den litterära offentligheten, vars verk så att säga värderas från noll" (140). I urvalet ingår fem debutanter och deras väg in i offentligheten kartläggs på olika sätt. Störst vikt läggs vid recensioner i dagspress, som de menar är särskilt viktiga för just debutanter. Det kan nog stämma men beror förstås på vilken sorts litteratur man menar. Det tycks som om författarna framför allt är intresserade av debutanter inom den så kallade kvalitetslitteraturen. För populärlitteraturen gäller förstås helt andra förutsättningar, vilket också deras resultat visar. Den enda populärlitterära debutanten de analyserar – Katarina Bivald – är föga förvånande den enda som inte har fått några recensioner i dagspress. Samtidigt har hon i avsevärt högre grad än de övriga lyckats etablera sig på bokmarknaden: hennes roman har sålt bra i pocket, den är omtalad bland bokbloggarna och översättningsrättigheterna har sålts till över tjugo länder.

Utslaget föranleder författarna till följande konstaterande: "Populärlitterära författare som Bivald får sällan dagspressrecensioner eller annan uppmärksamhet." (170) Det första (antalet recensioner) är lätt att hålla med om och ett välbekant faktum. Det andra (bristen på uppmärksamhet), däremot, tycker jag visar på en partiell blindhet hos författarna. Uppenbarligen har Bivald fått en hel del uppmärksamhet, inte minst internationellt. Vad författarna tycks mena är att populärlitterära författare sällan får uppmärksamhet på svenska kultursidor. Och det kan nog stämma. Men desto viktigare då att försöka undersöka alla de andra "platser" där populärlitteraturen uppmärksammas – i bokhandeln, hos förlag och litterära agenter,

på bokbloggar och internetforum, mellan läsare. När jag läste forskargruppens programförklaring i inledningskapitlet trodde jag att det var i precis sådana för litteraturvetenskapen udda marker de primärt skulle gräva. Tyvärr finns i studien en klar slagsida åt litteraturkritiken.

Det andra analyskapitlet ägnas den roman i urvalet som genomgick de mest markanta omförhandlingarna av litterärt värde: Lena Anderssons otiptrade succé *Egenmäktigt förfarande*. Romanen blev som bekant en mycket stor framgång och vann såväl kritikernas som läsarnas gunst. När den tilldelades Augustpriset blev ingen särskilt förvånad. Snarare sågs det som ett slags kvitto på att Anderssons roman var den mest intressanta litteraturhändelsen i Sverige hösten 2013.

Forskargruppen lyfter bland annat fram förlagets lansering som betydelsefull för framgången. Natur & Kultur presenterade romanen från början som en kommande hit, som en snackis och som något helt nytt i Lena Anderssons författarskap. I lanseringen betonades de ”identifikatoriska läsarter” som romanen inbjöd till och författarna visar övertygande hur dessa också lyftes fram i de nästan uteslutande positiva recensionerna. De talar om en plötslig ”fnissig beaknelsestämning” på kultursidorna, som om “[f]örfattarens person och roman i kombination [...] möjliggjort en (tillfällig) omförhandling av kunskaps- och emotionella värden” (184 f.). I fallet *Egenmäktigt förfarande* delade kritiker och läsare betydligt fler utgångspunkter än vad som är vanligt vad gäller läsart.

Vidare menar författarna att romanen blev så pass omtalad i den svenska litterära offentligheten att det under en tid blev ”ett värde i sig att ha läst boken” (192). Det här är en central och viktig aspekt. Framgången för *Egenmäktigt förfarande* visar hur oväntade böcker plötsligt kan slå igenom stort i mediebruset, och hur de, när genomslaget nått till en viss nivå, blir till en sorts självgenererande hype som håller sig själv vid liv – alla vill läsa den bok alla pratar om.

Det tredje analyskapitlet handlar om gränsen mellan populärlitteratur och kvalitetslitteratur. I fokus står Gabriella Håkanssons *Aldermanns arvinge* och Michael Mortimers *Jungfrustenen*. Forskargruppen redogör för lanseringarna av de två romanerna, som innebar nya riktningar för de respektive författarskapen, och de beskriver på ett bra sätt förlagens och författarnas gemensamma försök att väcka debatt och skapa *buzz* kring böckerna. Vidare redovisas noggrant hur verken togs emot och

vilken effekt de olika mediala utspelen fick (eller inte fick). Men när de skriver att ”förlag och författare [försökte] utmana gränsen mellan kvalitetslitteratur och populärlitteratur” med dessa romaner (239) problematiserar de aldrig vad i denna ”utmaning” som är pr och lanseringsgimmickar, och vad som är en faktisk litterär utmaning. Här saknas jag något slags förhållningssätt till det litterära innehållet från forskargruppen. När det utblir skapas ett slags tomrum där utanpåverk, författarvarumärken och debatter i slutändan får definiera litteraturen.

På ett plan är detta naturligtvis en av författargruppens poänger, men ibland leder det till blinda fläckar i analyserna. För att ta *Jungfrustenen* som exempel så finns det egentligen ingenting i romanen som tangerar gränsen mellan högt och lågt. Det är kort sagt ganska typisk populärlitteratur: en äventyrsthriller i högt tempo och med övernaturliga inslag. Det enda som utmanar gränsen är författarnas bakgrund och lanseringen. (Michael Mortimer är en pseudonym för Daniel Sjölin och Jerker Virdborg, vilket författarna som en del i marknadsföringen av romanen själva avslöjade hösten 2013.) Här hade analysen behövt gå djupare för att bli riktigt intressant.

Kapitlet visar också studiens stundtals väl stora upptagenhet vid de traditionella kvalitetslitterära värderingsinstanserna. Författarna skriver:

När det gällde *Aldermanns arvinge* var det frågan om att lansera en populär kvalitetslitteratur, medan ambitionen med *Jungfrustenen* var att åstadkomma en kvalificerad populärlitteratur. Därigenom synliggjorde och utmanade förlag och författare den värdereregim som man med viss rätt förmodade skulle komma att möta de båda romanerna i den institutionella litteraturkritiken. (239)

Och visst synliggjordes detta i litteraturkritiken och i alla de turer kring romanerna som försiggick på landets kultursidor. Men vad det visar är endast hur en av värdereregimerna förhöll sig till Håkansson och Mortimer – och det är den värdereregim som litteraturvetenskapen traditionellt har haft ganska bra koll på. Återigen skulle jag gärna ha sett jag mer av de andra delarna av litteraturens värdering.

I det fjärde analyskapitlet riktas blicken mot kopplingarna mellan person och verk då betydelsen av författaren och författarens varumärke för värderingen av litteratur analyseras. I blickfånget står två välkända författare – Leif G.W. Persson och Maria Sveland – och forskargruppen visar tydligt

hur deras respektive författarpersona ger avgörande avtryck i hur deras aktuella romaner bemöts. I fallet GW verkar till och med själva orsaken till hans medverkan i media, hans nya roman *Den samma historien om Pinnochios näsa*, understundom vara av sekundär betydelse.

Flera av medlemmarna i forskargruppen har ägnat sig åt liknande studier tidigare och det är inte heller några direkt nydanande insikter som presenteras i kapitlet. Det betyder dock alls inte att det är ointressant – tvärtom. De nya exempel som här analyseras bidrar till att öka förståelsen för hur författare som medial celebritet fungerar på många olika sätt. För den som vill förstå den litterära offentligheten är idag är det här helt centrala aspekter.

Det femte och sista analyskapitlet ägnas de författare vilkas nytugivna romaner värderades ungefär som deras tidigare. Det skulle kunna förstås som ett icke-resultat, men forskargruppen gör en fin poäng i att värderingsmässig repetition och stabilitet inte bara är vanligt förekommande utan också kan ses som ett slags bokmarknadsstruktur i sig. Kapitlet rör många olika slags författare, men med det gemensamt att det förväntade hände: Kjell Johansson och Aino Trosell fortsatte att vara någorlunda uppskattade midlist-författare i marginalen; Jan Guillou och Liza Marklund fortsatte att vara bästsäljare men ses som litterärt mindre intressanta; Lars Norén och Björn Ranelid togs av kritikerna emot ungefär som de brukar, även om de stora striderna uteblev. Strukturen blir särskilt tydlig i fallet Bodil Malmsten, där forskargruppen övertygande visar att mottagandet av hennes romaner har varit påfallande stabilt – ja, i stort sett detsamma – under hela 2000-talet.

I slutdiskussionen drar forskargruppen samman sina fynd och formerar några synteser utifrån sitt omfångsrika material. En första är att de menar att det finns fyra grundläggande värdeförhandlingslogiker i det svenska litteratursamhället anno 2013: *tystnad* (litteratur i marginalen av bokmarknaden som får ringa eller ingen uppmärksamhet), *konsoliderande förhandling* (litteratur som tas emot på ett liknande sätt som författarens tidigare verk), *nyförhandling* (litteratur av debutanter eller författare som saknar tidigare värdering) och *markant omförhandling* (litteratur som tas emot på ett sådant sätt att författarens roll i den litterära offentligheten i grunden förändras).

En andra är att det finns två övergripande och tydligt urskiljbara värderingssystem, en *modernistiskt*

färgad värderingssystem och en *lust- och livskunskapsinriktad värderingssystem*, som ofta men inte alltid står i motsatsförhållande till varandra. Den ena styr på kultursidor och inom litteraturvetenskapen och betonar originalitet och stil- och formvärden, medan den andra dominerar på bloggar och bland ”vanliga” läsare och fokuserar på läsoplevelse och spänning. Här finns som synes klara beröringspunkter mellan den äldre uppdelningen i kvalitets- och populärlitterära kretslopp och jag övertygas inte helt i nyttan av att etablera nya begrepp för detta.

En tredje slutsats är att ett nytt litterärt mellanområde har etablerats, där de två ovan nämnda värderingssystemen sammanfaller och enas i en hög värdering (eller, vill jag tillägga, i en låg värdering), och att detta mellanområde kommer att bli allt viktigare framöver. Som flera av exemplen i deras undersökning visar siktar såväl författare som förlag medvetet på att positionera nya litterära verk i det här området. Här har forskargruppen en bra poäng och det är troligt att sammanblandningen av högt och lågt i framtiden kommer att bli än mer märkbar på bokmarknaden. Samtidigt ska framhållas att böcker som är på samma gång populära i breda lärsarskikt och högt värderade av tongivande instanser har funnits länge. Robert Escarpit betonade redan i slutet av 1950-talet vikten av att inte glömma bort ”blockadbrytarna” mellan de två kretsloppen, och det alltså på en bokmarknad där uppdelningen i högt och lågt var avsevärt mer definitiv än idag.

Sammanfattningsvis är *Höstens böcker* ett viktigt bidrag till forskningen om den samtida svenska bokmarknaden. Jag läser undersökningen som ett slags grundforskning, som genom talrika empiriska exempel belägger många av de saker den som är bekant med den svenska litterära offentligheten av idag redan visste eller åtminstone hade på känn. Studien bryter också delvis ny metodisk mark, men den hade med fördel kunnat vara än mer metodiskt (och värdemässigt) radikal. Ibland framstår det som om författargruppen trots sina egna ambitioner och motsatsen i något för hög grad förblivit trogen den värderingssystem som av hävd är litteraturvetenskapens egen. Jag hade därför gärna läst mer om läsarnas perspektiv. Omvänt hade genomgångarna av litteraturkritiken kunnat bantas ned.

Författarna är dock medvetna om obalansen och då *Höstens böcker* är en del av ett större forskningsprojekt lovar de själva komplettering framgent: ”Det finns en viss övervikt av värdehandlingar förbundna med författare, förlag och kritiker. I en

uppföljande studie avser vi att utveckla och fördjupa den roll som övriga aktörer spelar i värdeförhandlingsprocessen.” (22) Jag ser mycket fram emot detta kommande arbete och hoppas att särskilt läsarna bereds plats där.

Karl Berglund

From the Sublime to City Crime. Red. Maurizio Ascaris & Stephen Knight. LiberFaber. Monaco 2015.

Börjar den tryckta skönlitterära kriminalberättelsens historia partenogenetiskt med Edgar Allan Poes novell ”The Murders in the Rue Morgue” (1841)? Detta har länge hävdats inom anglosachsisk forskning, och det är väl endast tyskarna som haft någon som helst framgång med att lansera en alternativ historieskrivning, där begynnelsepunkten är E.T.A. Hoffmanns roman *Das Fräulein von Scuderi* (1819) och fortsättningen Adolf Müllners *Der Kaliber. Aus den Papieren eines Criminalbeamten* (1828). Därför är det glädjande att en grupp anglistar med visst understöd av andra litteraturforskare i *From the Sublime to City Crime* nu ansluter sig till dem som breddat perspektivet och fört historieteckningen bakåt, i detta fall till 1700-talets mitt. Det är i den sublim-sentimentala strömningen med dess frosseri i skräckeffekter och känslosvall och i den parallellt existerande upplysningsintellektualism som man bör söka kriminalberättelsens ursprung, enligt Maurizio Ascaris och Stephen Knights introduktion. De tolv forskare som bidragit till *From the Sublime to City Crime* levererar olika infallsvinklar på det område redaktörernas programförklaring omfattar.

Maurice Hindle diskuterar i ”Theatres of Calamity. Godwin, Burke, and the Language of Gothic” hur Edmund Burkes *A Vindication of Natural Societies* (1756) och *A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful* (1757) påverkat utformandet av känslö- och skräckinslag i William Godwins klassiska kriminalroman *Things as They Are or The Adventures of Caleb Williams* (1794). Hindle menar att Godwin hämtat romanens anarkistiska politiska budskap från det förstnämnda verket av Burke, medan han ur det andra hämtat inspirationen till sitt skickliga exploaterande av olika former av skräckförmimmelser hos den förföljde Caleb Williams.

Under 1784 var William Godwins maka Mary Wollstonecraft en av organisatörerna bakom ett

stort upplagt smuglingsprojekt, som slutade med att ett skepp med silverlast försvann på väg från Frankrike till Skandinavien. Katie Garner behandlar i ”Mary Wollstonecraft’s Sublime Crimes” Wollstonecrafts redogörelse för det havererade projektets efterspel, *Letters Written During a Short Residence in Sweden, Norway, and Denmark* (1796). Wollstonecraft for till Skandinavien för att ikläda sig detektivens roll och söka utröna skeppets öde. Skildringen av Skandinavien präglas av ett allmänt intresse för kriminalitet i de samhällen hon besöker, och Wollstonecraft, som genomgående ser brott som resultat av sociala orättvisor, är positivt överraskad av de skandinaviska strafflagarnas humanitet jämfört med Storbritanniens. (Katie Garner påpekar att den amerikanska författarinnan Nancy Means Wright, inspirerad av Wollstonecrafts detektiviska insatser, har skrivit tre detektivromaner med henne som hjälptinna.)

Alessandra Calanchi visar i ”Tender is the Wild. Subliminal Soundscapes and the Aural Sublime in Charles Brockden Brown’s Proto-Crime Fiction” hur denne tidige amerikanske romanförfattare använder tystnaden respektive geofonier (naturljud som vatten, vind, åska), biofonier (ljud alstrade av levande varelser) och antrofonier (ljud alstrade av maskiner och instrument byggda av människan) för att framkalla skräckstämningar. Calanchi menar att det auditiva är lika viktigt som det visuella i Brockden Browns miljöbeskrivningar, exempelvis i den första amerikanska detektivromanen *Edgar Huntley* (1799). Den som har detektivfunktionen i texten har att tolka röster, fotsteg, knackningar på dörrar och oljud.

I fokus för Matthew McGuires ”Crime Fiction and the Radical Sublime. Godwin, Hogg and De Quincey” står påverkan från William Godwins *Things as They Are or The Adventures of Caleb Williams* på James Hogs *The Private Memoirs and Confessions of a Justified Sinner* (1824). I båda verk används kriminalberättelsens form för att diskutera brännande samhällsfrågor. Båda romaner inbjuder läsaren att liksom i den moderna kriminalberättelsen genom kritisk läsning leka detektiv och försöka lista ut lösningen innan författaren serverar den. Slutligen argumenterar McGuire för att Hogs roman utövat inflytande på Thomas de Quinceys berömda essä ”On Murder Considered as One of the Fine Arts” (1827), utan att leda detta i bevis på ett övertygande vis, eftersom de gemensamma drag han finner i texterna lika gärna kan bero på influens från Godwin eller någon annan.